in fœdere ſecabant, ac in ignem mittebant. Idem. Turneb.

proiecti in flammas, ad nihilum redacti, tacti à tælo Iovis Ultoris. Si flammâ ictum fœdus, in refractarios, ut dicit idem, lib.12. v.573.

Ferte faces properè, fœduſque repoſcite flammis.

Appoſitè Turnebus, lib.19. *Adverſar.* cap.17. infit: *Quæ immolationis ſunt, ad hominum mortem trahuntur.* At de huiuſmodi ritu; eiuſque ſignificatione, latè egimus *Tom.4. Tautolog.1. num.30.* Ritus varios apud Nationes iuramenti & pacti invenies apud Alexandr. ab Alex. *lib.5. cap.10.* & ibi Tiraquell.

Sal in aqua quid denotet? Æſchin. Spondan.

74 Sicut apud Ethnicos per ignem & fulmen notatur pactum, & in fœdifragos indeclinabile ſupplicium; ſic in ſacris pactum fit ſale, & in pactum ſalis fit ſponſio: ità ut obſervantia pacta ſit ſal fæderis, quo conſervetur promiſſum ſine corruptione ullâ: ſin autem tota honoris promiſsi moles præceps in ruinam cadat, ac ſicut ſal in aqua fatiſcat & evaneſcat. Propterea priſcum proverbium (de quo Eraſm. *Chil.1. Cent.7. n.81.*) *Salem vehens dormis?* In re diſcrimine plena, qui oſcitanter agit, perit; ſicut ſal humiditate aëris illum ambientis. Hac enim de cauſa in ſacrificijs & fœderibus Ethnicorum etiam ſal adhibebatur. Unde Æſchines (apud eundem, *Chil.4. Cent.9. n.80.*) eſtò frigidè habitus legatione caſsâ, haud in exteros fœdere ligatos excanduit, dicens: *Se plurimi facere Civitatis ſalem.* Præterea etiam ritus fuit, ſalem pòſt mittendi in aquam. *Mos erat in aquam ſalem conijcere*: infit Ioann. Spondan. in 1. Iliad. *Homer.* v.313. & Natal. Comes, lib.1. *Mytholog.* cap.14. Modulatur etiam Tireſias apud Theocrit. *Edyl.24.* v.95.

Theocrit.

Primùm ſale miſtam, iuxta ritum
Ramo virenti olivæ coronatam, inſpergite puram aquam.

Per ſal felicitas & infelicitas ſignantur. Levit. 26. 15. 38. *Cur illo aſperſi ebrij & deliri.* Cœl.Rhod. Maluend.

Commodè in prognoſticum felicitatis primò, ut ſit ſtabilis, intercedit ſal in fœdus: deindeque in aquam conijcitur, qua liqueſcit, & diſparet; ut præ ſe feratur effectus perfrictæ fidei: equidem qui à fœdere percuſſo voluntariè recedunt, invitè iure ad nihilum rediguntur. *Pactum ſalis & in ſalis pactum*; quippe ſi per ſal aſperitatis acrimonia, culpæque pœna, tranſgreſſorum etiam ſignantur cruciamina; dum priora gravia, addito ſali ſale, prævaricatoribus erunt profectò graviora. Minatur Deus, indolem Synagogæ proſpiciens, Levit.26. *Quod ſi contempſeritis, ut non faciatis ea, quæ a me conſtituta ſunt, & ad irritum perducatis pactum meum: ego quoque hæc faciam vobis. Peribitis, & hoſtilis vos terra conſumet.* Dolorem ſuper dolorem addam, & vulneribus ex ſale ſal applicabo, defricans vulnera & ulcera gravia, ita ut fiat ſicut mare contritio tua. Vino madentes, ac planè deliros oleo (imò aceto) miſto ſale curari; aſſerit Rhodiginus lib.6. cap.1. Synagoga verò *paupercula & ebria non à vino.* Iſai.51.21. Ah! Semper procax & inverecunda nec præceptis flexa, nec ſupplicijs emendata, ſemper iacuit idololatriæ fæce ac ſordibus immunda, nequitiâ conſpurcata; quaſi nec fuiſſet in ſalutem aqua lota, nec ſale ſalita. Unde Maluend. nervosè legit: *& ſaliri fieri, non ſaliri facta fuiſti.*

Variet. lect.

75 Verſiones textus principis iam Literæ intextæ. *Sciens ſcito.* Caietano placuit gerundium, itaque legit: *Sciendo ſcies.* Maluendæ infinitivum: *Cognoſcere cognoſces.* Tigur. *Certiſsimè ſcies.* Auguſtin. *Sciendo ſcias.* Gregor. *Scito, ſcito.* Ut ergo ſciamus quid & quomodo ſciendum, percipere debemus didaſcalicum ſtudium.

ADINATON EXEGETICUM.

Epilog. excurſ.

1. *Sciens ſcito.* Quorsùm duplicata ſcientia? Eſt ſpeculativa, & etiam practica. Conſtituitur David in chiliarchum, inter eos qui vivebant more Gentilium: dicitque illi Princeps, quod cognoſcens cognoſcat, quale munus tunc in ordines ſuſcipiat; ſpeculativè facile, verùm in uſu difficile: quandoquidem corde vario, indomabili genio, cognoſcet practicè quantum diſcrimen, pravos exleges velle reducere in ordinem.

2. *Sciens nunc ſcito.* Scientia & ſcientia? Utique. Quæ igitur ſcientia ſcientiæ? Cognitio ſcientiæ in perfectionem vitæ. Extra huiuſmodi tractum, in ſcientia ignoratur quod ſciendum: additurque meditanter ſcientia ſcientiæ rationis, ut ſtudium ſit virtutis: igitur ſumma ſcientia ſine virtutis forma, perfectiſsima ignorantia.

3. *Sciens ſcito.*

DIDAS-

DIDASCALIA PRIMA.

Qui non arridet malis, multatur publicus hoſtis.

Pravorum ſubditorum conditio. Sueton. *Inſolentes & procaces.* Senec. Delr. *Labor quàntus Prælatorum!*

1 PLorant temporalem in regimen ſortem, qui nequeunt ſeiuges revocare in regimen: equidem pravi ſubditi, voluntatis atque voluptatis ſtudioſi, ſemper incubuerunt legi; ut nullam ſubiectionem in ſubiectione haberent, & iugum quia iugum pro relaxatione excuterent. Cogitant ſibi ſociorum conciliare gratiam per inurbanitatem & inſolentiam: magiſque cedit plauſui, præſente impudentia & Superiore. *Helvidio Priſco, qui ſolus privato nomine Veſpaſianum ſalutaverat* (inquit Sueton. in eo, *cap.15.*) *& in Prætura omnibus edictis ſine honore ac mentione ulla tranſmiſerat; non ante ſuccenſuit, quàm altercationibus inſolentiſsimis penè in ordinem redactus.* Plus intumuit Priſcus redactus in ordinem; expertuſque eſt Veſpaſianus non ſubditum, ſed procacem: qui quidem indulgentià pervicax inſoleſcebat, & ſeveritate magis in amentiam properabat. Miſera utique ſors, qua lapſus in odium & tenore & prætermiſsione legum.

Regnare non vult, eſſe qui inviſus timet.
Simul iſta mundi Conditor poſuit Deus;
Odium atque regnum.

Accinit Senec. in *Thebaid.* v.654. ſubditque Delr. in eiuſdem tragœd. *Oedip.* v.703. *Naturà cunctis odio, qui vel minima ex parte libertatem minuit. Iccircò Princeps odia prorsùs vitare non poteſt, quanvis id agat, ut nemo illum meritò oderit; erunt tamen ſemper qui oderint.* Cauſa indicitur, dum odium gratis proponitur: igitur ſubditi ſolicitant a legibus libertatem, quia arbitrantur ſervitutem, vivere ſecundum legem. Breviùs dicam: Nullum placet illegibus habere vel optimum Superiorem, niſi propriam voluntatem.

Exod. 16. Sap. 16. Num. 11. à v. 6. & 21, 5. *Nunquàm improbis placere poteſt.*

2 Vellet, ni fallor, pravorum inflexibile cor regentem uti Manna: de cœlo lapſum, dulciſsimum, commodum, quem atterere, torrere, coquere & recoquere poſſent, ad libitum vorarent, etſi placeret, vomerent, imò ſi diſpliceret; qui uti ſervus publicus (ubi in miniſterium interpellatur) deſerviens uniuſcuiuſque voluntati, ad quod voluerit quiſque, converteretur: inſuperque ſi faſtidio, dicere contemptim denuò: *Anima noſtra nauſeat ſuper cibo iſto leviſſimo,* inſipido, nullius ſaporis, niſi ad nutum alienæ voluntatis: equidem qui aptatur ſubditorum voluntati, & non dignitatis creditæ muneri ac legi; Superior quidem, cæterùm nullius ſubſtantiæ. Quid ergo faciendum, ſi in eodem regiminis articulo, Prælatum (qui ſubditi pravi, ſine ulla rationis rectitudine) mordere, illum vorare cupientes (quia ſequitur & non ſequitur illorum prolubia multivolæ voluntatis) modò vorant inſulſum, & modò ſalſum? Magni animi eſt, hæc audire, & audita contemnere.

Publ. Senec.

Regium eſt audire malè, cùm facias benè:
Regis & magni reor, odia iſta premere,
Plus in iratos licet.

Quid plus? Ut rumpantur, implere munus, & relinquere uti fatuos & ſtolidos.

Subditi quando lunatici?

3 Retuli apologum Cleobuli, *Tom. 1. T.3. D.5. n.5.* Nimirùm Lunam inſanire pro cultu ſplendido, corpori lucido à matre Latona aptando, cuius votum mater ridebat, quò filia magis inſtabat. Luna tabeſcebat morà, & aures matris verberabat inſtantia; nec receſsit, quouſque percita Latona iuſsit, ut ſe cognoſceret. Apàge fatuam vacuitate plenam: necdum exceſsiſti à mamma? Parciùs iſta mater, etſi irrepſerit malacia. Quid & quorsùm parciùs iſta? Non te pudet hæccine vel cogitare? Pigeat: vel conditionem mutaveris, vel ne petiveris. Quorsùm ad unguem ornatus, ſi videris modò creſcens, modò deficiens, modò curvata, modò diviſa, quandoque orbe pleno, quandoque nullo, iam humilis, iam excelſa, iam gravida, iam obſcura, iam conſpicua, iam admota cœlo, iam proxima mundo: apàge, heri errabas ſeneſcens, & hodie buccefluens luces? Quomodò veſtis apta poſsibilis, ſi nunquàm in eodem ſtatu permanes?

Ovid.

Nec par, aut eadem nocturna forma Dianæ
Eſſe poteſt uſquàm, ſemperque hodierna ſequente,
Si creſcit, minor eſt: maior, ſi contrahit orbem.

Quolibet modo errabimus. Veſtis utique eidem, non eidem, erit arcta, vel ſuperflua.

ſtua. Hiſpan. *O rebienta con el veſtido, ò le viene mui ancho.* Ridiculum eſt,& ſpecies ſtultitiæ, cunctos tentare modulos

Cur Lunæ ſimiles?

& foramina ſymphoniæ. Summa fatuitatis, morem gerere varios gerentibus mores. Inſtabiles haud reſpiciunt rationem, ſed prolubium; & cuncta malè cadunt, ni ſecundum deſideria cordis eorum. Haud facile, placere, queis cuncta, ni mala, diſplicent; & cuncta, ni ſancta, placent, quorum tenor, nullum ſervare tenorem, & lex iuxta voluntatem. Horum ergo iudicium à iudicio deſpicitur,

Eccli. 27. 12.

Haud facilè, regere.

quippequàm *ſtultus ſicut Luna mutatur*: & quæ modò in Superiore plaudit, eadem verſo occipite plodit, ſine cerebro, ſine conſilio, ſine modo, anxio Rectoris pectore, ſed ridiculè: quandoquidem deponitur huiuſmodi phantaſticum onus, ſi iudicium,ut par eſt, reputaverit ſtultos.

4 Aliquibus inexpertis tollutim videtur, arte regere poſſe, qui nunquàm potuerunt regi. Dicunt enim ex Senec. d. v.659.

Senec.

Qui vult amari, languidà regnet manu.

Generale, optimumque præceptum, dum in ſubditis iudicium; nec eſſent pravi, quia pravi; ſed quia auſteritate preſsi.

In pravos indulgētia, crudelis miſericordia.

Languidè modus eſt languor, & à peſsimis minime timendus timor, phantaſticà ſtoliditatis normà, atque vecordi prudentià: igitur inutilis manus languida calcitronibus equis, ubi in curſum fortius utendum eſt loris, calcaribuſque duris, ferroque virgæ, lupatis nexibus freni latera premenda, colla verberanda, & conſtringendæ maxillæ. Quid quòd rumpantur? Quid quòd recalcitrent? Apponantur ſtimuli: durum ſanè erit contra ſtimulos calcitrare. *Nullum tam arctum*

Idem.

eſt iugum, quod non minùs ledat ducentem, quàm repugnantem: inquit Senec. 3. de *Ira*, cap. 16. & Plaut. in *Trucul.* Act.4. Scen.2. v.55.

Nugæ ſunt. Si ſtimulos pugnis cædis,
Manibus plus dolet.

Plaut.

De nihilo illi eſt iraſci, quæ te non flocci facit.

Plus in iratos licet: plagis mens ſapiens: igitur qui elleboro haud redeunt frugi, curantur valide ſanguinis emiſsione. Nihil imperandum legem ultra, ſed nihil citra; quia inſoleſcunt licentià, illorumque arrogantiæ qui Superior fit ludibrium,dum fatuè viderint ſubditum ſubditorum, illorum cupediarum ſimiam,

Cuncta proba illis in deriſum.

& ad regimen ſtatuam. Quid ex meditato huiuſmodi paraſiti artificio in mores? Peïores namque, ſi indulſeris; peſsimi, ſi benefeceris. Tunc namque ſi ſtudiosè quæris, auctoramen amittis. Deum offendis,dum illis places, quaſi placere poſſis, queis nullus placuit. *Sciens ſcito, quoniam mecum egredieris in caſtris.* Cur ubi

1. Reg. 28. 1.

in ſuis caſtris ducem conſtituit, eius in munus advocat mentem, ut videat & videat, quod munus obeat? Conſtituebat in circunciſorum cum alijs regimen, in quo quò rectiùs, maius diſcrimen: equidem in illum odium profectò neceſſarium, inter eos qui vivebant more Gentilium. Quo pacto (recogita mente) poteris moderari, qui uſquemodò vixerunt abſque ulla lege? *Sciens ſcito*, plaudi introitum; ſed abominari exitum. *Sciens ſcito*, quia qui non arridet malis, multandus publicus hoſtis. Scis ſpeculativè, iuxta legem optimam ſubditis moderationem; ſed neſcis practicè, odioſam eſſe illis quamlibet moderationem iuxta legem. *Sciens* ergo *ſcito*, pro regiminis modo: equidem cognoſces expeditionem difficilem, pravos exleges velle reducere in ordinem.

Odium bono Superiori neceſſarium.

5 Exitus acta probant. Viderunt Principes Davidem in acie cum Rege procedentem; & actutùm excanduerunt, dicentes: Hæccine quid ſibi volunt? Recedat ergo David,extemplò removeatur; ne fiat nobis adverſarius, cùm præliari cœperimus. Noſtrum agmen contra legem: Davidis igitur amandandum agmen: igitur noſtrum in prælio propoſitum, certare & certare ut vivamus ad lubitum. Illicò & à conſpectu expellendum, ne experiamur adverſarium: in noſtro agmine, & agminis ordine, legis hyperaſpiten nec videre. Quantus dolor capiti & cordi moderatoris, ubi in regimen rectum pendet à membris! Vocavit Princeps Davidem,illique dixit: *Rectus es tu,& bonus in conſpectu meo. Non inveni in te quicquam mali ex die qua veniſti, uſque in diem hanc; ſed Satrapis non places. Revertere.* Turpe ex amico cordolium, relinqui ab amico, propter odium Satraparum, & immeritum. Verùm unde odium,ſi rectus claret & bonus? Quia bonus claret & rectus: equidem pravorum agmen, nonnunquàm ducentium averſatur rectitudinem. Haud ſubitò Davidis apparuit bonitas, quaſi obſtringeret converſationis & converſionis neceſſitas; ſed ex die qua venit, uſque in diem qua placitum Satraparum à regimine removit, Minimè à ſocietate expuliſſent, ſi

Vivere pravi volūt ad lubitum.

1. Reg. 29. 6.

Sat illis Prelatus rectus, ut vocetur improbus.

unum

unum eſſe cum illis & ex illis agnoſcerent: etenim cum ſimilitudinem comprobet ſocietas, & ſocietatem animorum malignitas; quia non ex ſuis, Satrapæ removerunt à caſtris, nullum aliud invenientes crimen, quàm nullam in illo cognoviſſe pravitatem.

6 Rectus eſt, & fuit & erit legis obſervator, uti rectus; ad amuſsimque iuris uti bonus. Illi vel in regimine ſine lege, quorum vita ſine iure, intellectus ſine mente, propoſita ſine corda, fas & nefas præut librabat cupiditas, ius & fas qua contra ius, vis potentiſsima lex, in omnem aleam proiectis ad prolubium voluntatis.

Senec.

——Pertinax quorum furor
Armat miniſtros ſceleris.

Ita illi: David ex adverſo, cuius cognita in actis & agendis rectitudo: in unumque convenit, illo Duce ordinato, Satraparum agmen, diffamantium proditionis apud Regem, ſpecioſo prætextu velato cordis intuitu: igitur ſiccine diſſimulabant formidinem, fugientes ab illo redigi in ordinem. Adverſarium cogitant, quem rectum cognoſcebant. *Revertatur, ne fiat nobis adverſarius.*

Verſ. 4.

Contra cognitionem cogitant callide, expoſita cogitatione de cogitatione poſsibili, concinnantes uti crimen, quod primùm venit in mentem. Quo intuitu videntes rectum, confingunt Regis & regni inimicum? Sciebant illi diſplicere Satraparum mores, quippe extra rationis leges, quorum audaciam conaturum totis viribus compeſcere, quandiù fuiſſet in collato dignitatis munere: illumque poſſibilis infidelitatis infamant, cùm rectum undique inveniunt; igitur qui pravus non eſt cum pravis, diffamatur a pravis publicus hoſtis.

Diffamatur ab illis, qui pravus non eſt cum pravis.

7 Videte Paulum tranſeuntem per infamiam & bonam famam: hæc enim æmulorum, non æmulantium ſuſcitavit invidiam. Cùm eſſet Philippis & iret in oratorium cum diſcipulo Sila, occurrit puella Pythonica, *quæ quæſtum magnum præſtabat dominis ſuis divinando.* In illa diabolus loquebatur, ſed verbo Pauli puella ſoſpes domum remittitur.

Actor. 16. 16.

——Fuge, dixit, & iſtam
Ulteriùs tentare cave. Nil iuſſa moratus,
Hoſtis abeſt, vacuamque domum poſſeſſor iniquus
Deſerit, atque profugo mulier ſanata periclo.

Arator.

Modulatur Arator lib. 2. in *Act. Apoſtol.* à v.392. Ex articulo quo manere debuit plauſus, ortus ſtatim puellæ dominorum luctus, tranſlato in illorum corda furore poſito à puella: quo quidem perciti, & à dæmone ducti, *apprehendentes Paulum & Sillam, perduxerunt in forum ad Principes: & offerentes eos Magiſtratibus, dixerunt: Hi homines conturbant civitatem.* Peſsimus ſtatus Reipublicæ; quo plectitur, miracula facere, proculcato iudicio rationis, vanæ obcæcatione mentis: etenim quod ſtupendum miraculum, accuſatur ut flagitium. Accuſatio ſatis furenti populo in cauſam, igitur ſtatim proceſſerunt in pœnam. *Cucurrit plebs adverſus eos, & Magiſtratus ſciſsis tunicis eorum, iuſſerant eos virgis cædi, & miſerunt eos in carcerem.* Quid ergo ita cæſi crudeliter fecerunt? Dæmonem exagitarunt. Hoc ſanè laudi, non crimini: & expulſionem mirificam iudicant plectere, inolito ſtudentes diabolico vitio; quippe nequit eſſe illorum converſatio ſine dæmonio. In errore erant gaudentes de divinatione fallaci, quouſque Paulus innuit, expulſo erroris auctore: & cùm abeſſet circumſcriptionis auctor, illos abſentiæ concitavit furor: quoniam ſequentes tantoperè errorem, ægrè ferunt vecordes redire in mentem.

Verſ. 20.

Malum,ubi miraculum accuſatur ut flagitium.

Verſ. 22. & 23.

Cauſa odij ex Superioris probitate.

8 Rimemur abdita. Error erat ex divinatione puellæ, oraculi mendacis diaboli. Virtute Pauli dæmon expulſus,& illicò furens commotus eſt populus; qui dæmonem volebat ſibi, oppoſitus veritati: equidem cùm virtus manifeſtaſſet errorem, criminatus eſt ut furibundus virtutem. *Perduxerunt in forum ad Principes & dixerunt: Hi homines conturbant civitatem.* In crimen quæritur color quia ſublatus dæmonis furor: vindicare cupiebant conceptam ludicrè iniuriam, cùm nec odium inveniret cauſam, quæ moveret in ſupplicium; igitur ſi cauſa, ſingulare miraculum. Proprijs nequibant viribus, & cogitavit malignitas tradere Magiſtratibus; ut cauſa, quæ nulla, cenſeretur à cunctis publica cauſa: etenim cum non levis momenti bonum publicum: iſthanc ſpeciem concitavit odium; acceptumque eſt miraculum tanquam crimen, vocitantibus crebro miraculum ſeditionem. Vitia ingeſta radicibus altis, haud expelluntur ſine acerbitate doloris. Populus voces diaboli audire à puella ſolebat ad quam præ curioſitate adibat, ex quo pendebat calamitas, & fovebatur curioſitas lubrico vitio; ſiquidem ut nova audian-

Quoquò ſolicitant exitum in vitium.

Curioſitatis vitium.

diantur curioſè, etiam audientur à diabolo. Ita placebat vivere, & mendacia audire nova, quanvis cognita mendacia. Paulus dæmonem expulit, ut dæmonium eſſe curioſitatem cognoſcerent: illique excandent, uti flagitium accuſantes virtutem; quia removit antiquam cum puella converſationem. Ut in iudicium populus ſeductos rediret, puellam Paulus à dæmone vindicavit, oſtentans (quod non cogitaverat prodigium) in puella habitare dæmonium. Dæmon abijt,& pravorum pectus furit: equidem cùm illud onus appeterent, & eſſe onus non cognoſcerent; de abſentia dæmonis perſiſtebant triſtes, quippe placebat converſatio dæmonis. Urget furioſos in acuitatem iræ, privari voluptuoſo furore. Quò magis placet error, augetur furor, & privationis dolor. Unde cùm Paulo referre deberent grates, onerant virgis, iudicij compoſitâ accuſatione, publico crimine: quandoquidem dæmone perciti; furere arbitrantur continuò ni ſint furioſi. Dialecto noſtra: *Sirve de cauſa à la acuſacion, el no dexarles loquear.*

Placet converſatio dæmonis.

9 Ultrà cauſam perſcrutemur. Domus dæmonis (ut vidimus ex Arato) erat puella, à qua Paulus avertit, dolens ſortem, tanta mala. Hoc non eſt civitatem conturbare, ſed civibus favere: ut Dei audiant voces, & nequaquàm dæmonis, in Pythoniſſa inſidiantis. Zelo Paulus Dei honoris fecit, quia tantæ corruptelæ intimè doluit. Furioſos pupugit, quos à converſatione priſca deturbavit, vocata ab illis conturbatione, erui per illum à dæmonis poteſtate: igitur univerſi certatim commoti in Paulum, eò quòd è domo ſua pepuliſſet dæmonium. Turpe utique excitare commotionem, in expellentem dæmonem: equidem avertere malum, planè bonum, & donum & beneficium, quod rationali debet eſſe gratum; quoniam inter gratias gratiarum eſt magnitudo, obeſſe viribus habitare cum dæmonio. Inſuper, curioſo & garrulo: equidem eius vocibus vel falſum teſtimonium accipitur ut oraculum. Quàm longè fugienda iniquitas, ubi ex eius lingua vel falſa veritas?

Diſplicet pravis remotio relaxationis.

——— Profeſsio vera
Mendaci de teſte ſonat, vocemque fidelem
Perfidus auctor habet: ſed non defertur
bonori,
Quod cogit formido loqui, nec mente cohæret
Nudus amore timor.

Arator.

Crudeles cuncti in Puellam & Paulum; ſed diriores, quorum gerebat ſervitium. *Quæſtum* (illa) *magnum præſtabat dominis ſuis divinando.* Claret dæmonium, habere puellam in quæſtum: & etiam quàm longè à dominorum animo, de puellæ ſalute ſolicitudo, excandentium furioſè in Paulum, expellentem dæmonem à domo illorum; quoniam flocci pendunt, puellam poſsideri à dæmone, modò ex illius quæſtu haud careant utilitate. Ni Paulus de puellæ perditione doleret, puella profectò periret: & in Paulum commoventur, ubi commodo ex perditione fraudantur; quippe ſæpe in impedientem implacabile odium, ſi ex peccato habetur lucrum: igitur modò commodo vivant abdicunt quòd alij pereant.

Verſ. 16.

Parvi ducunt ſuæ & aliorum animæ damnũ.

10 Alia erat apparens in ſupplicium cauſa, & alia urebat dominorum viſcera. *Videntes autem domini eius, quia exivit ſpes & quæſtus eorum, dixerunt: Hi homines conturbant civitatem.* Si Paulus conſentiret illorum vitio, nulla in illum moveretur perſecutio: ſed patet malis ac virgis, quia illos vindicavit à tyrannide dæmonis: igitur miſera ſors, quùm inter homines dæmoni mancipatos converſatio infelix eſt, vel dæmonem indicare, vel vitia compeſcere. Non placet, quiſquis non connivet, aut pravis moribus non arridet, oppoſitus commodis iniquitatis, in ſocietate dæmonis: Paulumque accuſant, & crudeliter linguis & fuſtibus ſauciant, trudentes innocentem in ergaſtulum; quia compeſcuit & non tacuit vitia illorum. Ut ſeductorem exponunt euntibus in civitatem & revertentibus; ut læsà famà, læderentur etiam mirabilia, & caderet honor, dum illorum creſcebat ex multitudine furor. Ni falſa confingerent, nulli crederent; & quia illi dicebant aſſueti mendacio, de mendacio aſſertionis erat ſuſpicio: finguntque conturbatam civitatem, quia expulit Paulus ſeductorem dæmonem; ut titulo cauſæ publicæ, celaretur cauſa fota à pravo pectore: quandoquidem in apparatu clamoroſo publicæ perturbationis, latebat intuitus deperditæ utilitatis. Nonnunquàm criminoſi, obices criminum criminantur, uti Achab dicens Eliam conturbare univerſam Iſraël. 3.*Reg.* 18. 17. quaſi qui pravi ſtudeant quieti communitatis, & zelatores obſervantiæ zizanijs conturbationis: quos aliquando blandè tolerant, an criminibus indulgeant, parcantque va-

Verſ. 19.

Sunt ſine vitijs furioſi.

Infamant illa impedientem.

vago de pectore in pectus dæmone, ubique & undecunque graſſari. Modò abdicantur, plaudunt: ſi cohibentur, explodunt, inſidiantes vitæ, atque derogantes ſplendorem famæ: equidem ſibi experientes vel in minimo adverſarios, ſignant ſeductores, inſanos, ridiculos, turbulentos. Proh dolor! Quinam? Qui turbulenti, ridiculi, ſeductores & inſani, levantes vocem, comminiſcentes crimen, & inſolenter concipientes auſus vel in Pauli dedecus; quia removentur ab inolitis moribus. Innuit Leo Papa pro diverſitate exercitij, & pœnæ univocatione. *Unum nomen eſt perſecutionis* (infit, Serm. 9. *Quadrag.*) *ſed non una eſt cauſa certaminis. Sicut ergo totius eſt corporis* (Eccleſiæ) *piè vivere; ita totius eſt temporis, crucem ferre: & ideo nunquàm deëſt tribulatio perſecutionis, ſi nunquàm deſit obſervantia pietatis*: iniungitur actutùm pœna, modò corruptis proponatur obſervantia: igitur excitabunt perſecutionem, comminiſcentur crimen, nullum lapidem errantes proprio in loco relinquent, ut in dirigentem iactent.

Et dolis & artificijs.

Leo Pap.

11 Cùm Paulus Lyſtræ inſigne patraſſet miraculum, cives vocarunt lapſum de cœlo Mercurium: cauſamque indicat Lucas, cur non aliud Numen illum Ethnica cogitavit cæcitas. *Paulum, Mercurium, quoniam ipſe erat dux verbi.* Unde D. Thom. 2. 2. *q.* 63. *art.* 3. inquit: *Gentiles ratiocinationem attribuebant Mercurio.* Eius enim effigies collocabatur ab Ethnicis in bivijs & trivijs, ne errarent viatores cùm ſemitarum viderent divortia, ſed ſcirent in propoſitum itineris flexa vel recta diſcrimina; quoniam Mercurius interpres Numen credebatur Numinum, in directionem viatorum. Adi Gyrald. *Syntagm.* 9. & Natal. Comit. 5. *Mythᵒlog.* cap. 5. quo intuitu Alciatus, Emblem. 8. ſuccinit:

Act. 14. 11.

D. Thom.

Imago Mercurij in vijs

In trivio mons eſt lapidum: ſuperemi-
net illi
Trunca Dei effigies, pectore facta tenus.
Mercurij eſt igitur cumulus. Suſpende
viator
Serta Deo, rectum qui tibi monſtrat
iter.

Alciat.

Hæc obvia cuique: non verò quomodò aptentur prædicationi ac directioni Pauli. Paulus in munere erat Mercurius, quia eius videbatur motus. Effigies Mercurij iter indicabat, ſed ſine motu in munere perſiſtebat, figurâ indicantis, ſed in nihil procedentis: unde cùm in directionem exempli requiratur lucida nota; Mercurius immotus non Mercurius, ſed ſtatua. Iter indicabat etiam ſtatua Mercuri, cui viatores vel ſaxum vel fragmen offerebant ſaxi, ut pateret directoris periculum, dum oſtendit declinationes errantium: igitur in ictum præparant lapidem, modò errores dicantur, licèt per indicem. Cæci pravi volunt procedere quà eunt, non quà eundum. Ut revocentur ab errore perſtat directio Mercurij, lapide reſpondente directioni: igitur qui expectat pravos dirigi in via, etiam debet expectare ſaxa.

Præſes immotus, ſtatua.

Veritatis odium.

Periculoſum, pravos dirigere.

12 Accidit Paulo, quin prodeſſet miraculum, ut ceſſaret perſecutio: igitur lapidarunt, ſimulatque illorum indicavit errorem; quem contendebant adorare Numen. Hoccine frequenter pravorum errantium cerebrum; lapidibus ſcilicèt inſectari, adoratione dignum. *Perſuaſis turbis, lapidanteſque Paulum, traxerunt extra civitatem, exiſtimantes eum mortuum eſſe.* Vellent ad plauſum directorem hominem mirabilem, ſed nequaquàm hominis directionem: ideſt, non hominem, ſed effigiem; quoniam odioſus, eſtò mirabilis, quem cognoſcunt hominem. Vellent ire quà placeret, haud qua director dirigeret: non indicem criminum & errorum, ſed plauſum; quaſi virtutis, procedere ad lubitum. Clariùs dicam: Vellent eſſe peſsimos, & celebrari optimos, quanvis pro libito procederet, & unuſquiſque in viam ſuam declinaret: lapiſque præparatur in directorem & non tantùm in effigiem; equidem quiſquis non plaudit Præſes pravorum errorem, haudquaquàm erigitur in munus, ut directione colatur, ſed ut pro uniuſcuiuſque tranſitu ſatietatem uſque lapidetur. Plauditur ut Numen primò, indicato errore, à turba fit & impetè commotio: & quem mirabantur Numen in obſequium, plaudunt quaſi præſagi Mercurium; quoniam nonnunquàm ſaxorum peram afferunt præparatam, in volentem reducere pravos ad viam. Perſuaſis turbis lapidantes extra civitatem expulerunt: haud dirigi cupiunt. Nulla in directionem forma, ſi turba & turbat: etenim videntes dirigentem Paulum uti Numen, lapidibus conantur & hominis & Numinis expulſionem. Minimè igitur perſecutione relinquent, quouſque mortuum iudicaverint. Quod ratio aſtruit, indoles prava deſtruit, quærens directio-

Verſ. 18.

Lapidandus qui corruptelis oppoſitus

Expectatur ab improbis eius remotio vel ſuſpenſio

nis velamen ; non directionem : igitur cùm directio non fiat , præut viatoribus placet, ſed præut itineris rectitudo iubet; modò non ſit ad lubitum , fundâ linguæ contorquetur ſaxum : ſimulque ictu vibrati lapidis , trunca apparet Dei effigies. Non ſolùm vivere , ſed regnare patientur in faſtigio dignitatis , blandientem ſubditorum vitijs. Tacebunt ad Superiorem ſtatuam : reſilient ad correctionis normam. Quid ad errantium indicem ? Horrent & nomen : igitur homo vel inſignis diſplicet pravis , qui munere ſignat ſubditorum errores. Dicent igitur peſsimum, ni perſpexerint cunctis delirijs paraſitum. Vernaculè : *Dirán , que es un mal hombre , el hombre mas admirable ; ſi no los dexa hacer , entrar , ſalir con lo que quiſieren.*

1. Petr. 2. 19.

13 Inuunt DD. SS. ut patientiam habeamus , cùm non ſufficiat beneficentia , ut obmuteſcat impudentium hominum ignorantia. *Hæc eſt enim gratia , ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias , patiens iniuſtè. Quantò enim quiſque* (ſubdit Gregor. Homil. 15. in *Evang.*) *altiùs profecerit , tantò in hoc mundo invenit, quod duriùs portet.* Nonnulli timent lapides , quin reſpondeant exactioni muneris: alijque cuncta prætereunt , ut poſsint ipſi præterire inter cuncta. *Quomodo Abbates noſtri* (ait Bernard. in *Apolog.* cap. 10. n. 30.) *patiuntur fieri talia , niſi fortè (ſi audeam dicere) nemo fidenter reprehendit , in quo ſe ipſe irreprehenſibilem non confidit : ſiquidem humanitatis eſt omnium , in quo ſibi quiſque indulget , alijs non vehementer iraſci. Quomodò ſal terræ infatuatum eſt ? Cæci facti ſunt duces cæcorum.* Inde obſervantiæ relaxatio , quia carent Monachi exemplo , & totum ſtudium de dignitate , nullumque de legum obſervatione ; ſicut de Epiſcopis , munere & infulis infatuatis , dicit idem , 3. de *Conſiderat.* cap. 2. *Vides omnem Eccleſiaſticum zelum fervere ſola pro dignitate tuenda. Honori totum datur , ſanctitati nihil aut parum.* Quando ſonuerit crotalum capitis , camera ad cuncta evacuatur occipitis. Populus cæcè errat; quia non eſt præ lapidibus , qui errantes dirigat. *Prophetæ tui viderunt tibi falſa & ſtulta : nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad pœnitentiam provocarent : viderunt autem tibi aſſumptiones falſas & eiectiones.* Quæ ſint hæc, dicemus, *Tom.* 7. ad illud, *Tautol.* 7. *D.* 6. *n.* 4. *Scrutantes ſcrutinio* : quò videndæ cogitationes vacuæ, ſine intellectu , queis fovetur Monachorum relaxatio. Verùm quare fatiſco ? *Sine cauſa* (ait Bernard. ſerm. 77. in *Cantic.* n. 2.) *vel his , vel illis immoramur , quia non audiunt nos. Sed etſi literis forſitan mandentur iſta quæ dicimus , dedignabuntur legere : aut ſi fortè legerint , mihi indignabuntur , quanvis rectiùs ſibi hoc facerent. Sortiti ſunt miniſterij locum, ſed non zelum. Succeſſores omnes cupiunt eſſe , imitatores pauci. Utinàm tam vigiles reperirentur ad curam , quàm alacres currunt ad cathedram ! Parum eſt noſtris vigilibus , quód non ſervant nos , niſi & perdant : alté quippe demerſi oblivionis ſomno , ad nullum dominicæ comminationis tonitruum expergiſcuntur ; ut vel ſuum ipſorum periculum expaveſcant. Inde eſt , quód non parcant ſuis , qui non parcunt ſibi , perimentes pariter & pereuntes.* Ne ſaxis ſubditorum pereant, pereunt ; ſed perire non cognoſcunt , vocantes prudentiæ altiſsimæ artem , manifeſtam indulgentiam in legum relaxationem: gaudetque munere pectus , dicentes conſcientiæ: Si tranſire noſtra , noſque ſinunt; tranſeamus æquè tranſeamus. *Sciat Abbas* (infit Abbatum director, paſtorum paſtor, dulciſsimus dominici gregis, Doctorumque Doctor , Benedictus , *Regul. Sanct.* cap. 2.) *culpæ paſtoris incumbere quicquid in ovibus Pater-familias utilitatis minus potuerit invenire. Tantùm liber erit , ſi inquieto & inobedienti gregi paſtoris fuerit omnis diligentia attributa , & morbidis earum actibus univerſa fuerit cura exhibita.* Exacta planè diſtrictio, ubi obijciuntur non tantùm momenta damni , ſed etiam prætermiſsio emolumenti; inſuperque quod iudex poſſit invenire iacturæ ; quin valeat in excuſationem oblivionis legum , timor vel cautio crepitantium ſaxorum. Ex probis alij ludibria & verbera experti : alij lapidati ſunt , ſecti ſunt. *Diſce* (ut canit Perſius *Satyr.* 3. v. 71.

Gregor. Magn.

Prælatorum rectorum onus graviſſimum.

Bernard.

Qui lanei, corrupti & ambitioſi?

Idem.

Thren. 2. 14

Bernard.

Cur canes muti?

S. Bened.

——Quem te Deus eſſe
Iuſsit , & humana qua parte locatus es in re.

Perſ.

14 At dices , ibid. ſubdit SS. Benedictus : *Ita ſe Abbas omnibus conformet & aptet, ut non ſolùm detrimenta gregis, ſibi commiſsi , non patiatur ; verùm etiam in augmentatione boni gregis gaudeat.* Sit ergo , ut expoſui , *Tom.* 1. *T.* 2. *D.* 8. ut genius aptetur genijs , ſed non ſubditorum vitijs. *Secundum uniuſcuiuſque*

S. Bened.

qualitatem & intelligentiam ſe omnibus conformet ; ut alios blandè alios ſeverè increpet. Debet eſſe ſuorum ſpeculum, non in dolum , ſed in animorum lucrum cuius munus reddere unicuique immutabili notâ , ſecundum opera ſua. Speculum : at non concavum, obijciens ſurſum quæ deörſum. Speculum , ſed non undulatum , quod reddat pulchra fœda, & fœda pulchra: quatenùs hominem repræſentet ſimiam , & ſimiam encyclopædyam: quatenùs in mente Superoris vigeat gratum , quaſi pulcherrimum , quod ridiculum , horribile monſtrum. Speculum debet eſſe Prælatus, ubi nulli quod alterius; ut abſtergatur vitiorum omninò macula, minimè ut foveat ſplendore vitia. De Leucanidis, ſeu Lucania palude dicit Plutarch. in *Craſſo* , variatis temporum vicibus, modò dulcem atque potabilem, modò ſalſum atque amarum præbere ſaporem. Optima conditio Superiorum pro vice temporum ; ſed eſt ſimul , deſpicabilis conditio ſubditorum ; quippe quod unus dicit amaritudinem , alius vocitat dulcorem , pro uniuſcuiuſque commodo vel genio , ſine articuli iudicio : etenim probat vecordiam , & in Prælatis inſaniam , incumbere , an illos habeant tanquam ſuaves dulces , aſperos , inſipidos & acerbos. Semper enim erunt anxij , inhiantes huiuſce famæ labori. Rideat minas, cui placet æquitas. Dirigat ſtudio dirigendos in legum exactionem ; quippequam eiuſmodi.

Quomodò Præſes conformis & reſiliens a moribus ſubditorum?

Lucana palus.

Placidam dat cura quietem.

Virgil.

DIDASCALIA II.

Nulla virtus literarum ſine virtute virtutum.

1 Videtur ſciolis ſapientiam in cognitione latentium eſſe cauſarum; dum illa thronum collocat in uſu patientum operationum. Opica ſanè , Minerva ſola : illuſtris cum Pallade, quippe ſcientia cum virtute : igitur dum ſapientiæ patet virtus , duntaxàt literis illuſtratur intellectus. Vide in *Liter. Expoſit.* à num. 20.

Cui virtus iam ſapit, ille ſapit.

Billius.

An tu quicquam in iſtis credis eſſe boni (inquit Senec. *Epiſt.* 88.) *quorum profeſſores turpiſsimos omnium ac flagitioſiſſimos carnis* ? Quomodò ſcientia cum ſumma vitæ ignorantia ? *Nulla ſine Deo mens bona eſt* : præmiſerat *Epiſt.* 71. Timor Domini ſapientiæ initium : *intellectus bonus omnibus facientibus eum* : ſiquidem ni bonus , nullus in ſumma intellectione intellectus. *Si eſt intelligens aut requirens Deum* , quæritur inter filios hominum. Mens bona ſine Deo nulla ; quia in inquiſitione Dei ſtat intelligentiæ ſapientia : diciturquè verè intelligens , Deum in toto corde requirens ; ſiquidem ſine virtute vigilis intelligentiæ, non datur intelligentia in ampliore intellectione. *Clarè , velociterque intelligere, multa ſimul & grandia tenaciter meminiſſe , ornatè loqui , artificioſé ſcribere, & pronuntiare ſuaviter : hæc omnia , niſi ad vitam referantur ; quid ſunt aliud, quàm inanis inſtrumenta iactantiæ , inutiliſque labor ac ſtrepitus* ? Ita Petrarch. p. 1. *Dialog.* 44. Hinc Davidi dicitur: *Sciens ſcito.* Quæ ſcientia igitur ſcientiæ? Perfectio vitæ : igitur ſcientià ſine ſcientià virtutum , ignoratur quod ſciendum: additurque medianter ſcientia ſcientiæ rationis , ut ſtudium ſit virtutis: quandoquidem ſumma ſcientia ſine virtutis forma, perfectiſsima ignorantia.

Senec.

Pſalm. 110. 10.

Pſal. 13. 2.

Nulla ſine Deo mens bona.

Petrarch.

1. Reg. 28. 1.

Scientia ſcientiæ perfectio vitæ.

2 Subit mentem contrapoſitio , ſeu collatio Siracidis. *Homo ſanctus* (ait) *in ſapientia manet ſicut Sol : nam ſtultus ſicut Luna mutatur.* Difficulter intelligitur. Si dicit adinſtar Solis ſanctum ; in apodoſim ſtrictam , adinſtar Lunæ deſignare debet improbum. Cur ergo hunc vocat ſtultum , dum illum ſanctum ? Iuſtus poteſt eſſe , & neſciens : etiam peccator , & ſapiens. Utique : ſed ſcientiæ in vita corrupta exponitur languor, ubi eruditionis miræ amplior rutilat ſplendor: ſiquidem obliviſcitur in cognitione virtutem , habens in ſcientia virtutis tantùm ſpeculationem. Virtus conſtat ex uſu haudquaquàm ex intellectu. Qui intelligunt veritatem acquieſcent illi, ducti virtutis amore. Unde cùm ſtultiſsimus ſit, qui quod cognoſcit bonum , amore non ſequitur ; ſtultus dicitur ſapientiſsimus peccator : ſiquidem cùm intelligit & non ſequitur ex cognitione virtutem , haudquaquàm virtutem habet , ſed cognitionem. Hominis ſancti dicitur ſapientia , & quæ ſapientia in improbo dicitur ſtultitia. Effectus profectò ſingulares à contraria cauſa: ſanctumque Siracides dicit ſapientem ; quia in ſapientia non ſequitur ſapientiam, ſed ſanctitatem: ſtultumque eru-

Eccli. 27. 12

Non prodeſt virtutis cognitio , ſed poſſeſſio.

ditum peccatorem; quoniam ſumma ſtultitiæ pravæ mentis, virtutes non amare, & cognoſcere virtutes. Brevì à Siracho exponitur ; *Stultus ſicut Luna mutatur.* Voluntas hominis ſuaptè diligit, quicquid intellectus uti bonum proponit: diciturque ſapientis in ſtultitiam mutatio, ubi ſine intellectione demonſtratur intellectio ; quia pravè peccator diligit aliud & aliter quàm intellectu cognoſcit.

Unde ſapiens peccator ſtultus?

3 Audiendus Seneca quò dudùm. *Scis quæ recta ſit linea : quid tibi prodeſt, ſi quid in vita rectum ſit, ignoras? Una re conſummatur animus : ſcientia bonorum ac malorum immutabili. Temperantia voluptatibus imperat : alias odit atque abigit, alias diſpenſat, & ad ſanum modum redigit ; nec unquàm ad illas propter illas venit. Quid eſt autem, quare exiſtimem non futurum ſapientem, qui literas neſcit, cùm ſapientia non ſit in literis? Reprehendendum non putas, qui occupatus eſt in ſupervacua literarum ſupellectile? Intemperantiæ genus eſt. Quid, quód iſta conſectatio moleſtos, verboſos, intempeſtivos, ſibi placentes facit: & ideo non diſcentes neceſſaria, quia ſupervacua didicerunt?* Scriptæ erant tabulæ literis legis, cùm ad idololatras deſcenderet Moyſes. Caſu reſpexit in ſcriptas lapideas tabulas, & invenit diſparuiſſe literas, avolantes in cacumen excelſi montis, ubi illis ſcriptæ præſcriptæ leges : diximus ex Rabbin. *Tom.*1. *T.*3. *D.* 5. *n.* 11. uti in rem videris. Moyſes attentè vidit, actutùmque tabula; anniſu toto confregit. *Iratus proiecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis.* Si populus pravus operationem vidiſſet, de crimine idoli excuſationem haberet : igitur nil magis fovet ſubditorum corruptelam, quam legem videre & à Superiore fractam. Populus ſapiens plaudebatur, virtutem ſequens, legem de cœlo expectantibus cunctis ; interimque ſequentibus idola, iuxta cordis deſideria: literæque legis avolant, & ſimul ſapientium ſtultitiam demonſtrant: igitur quantunvis literæ & literæ, nullæ profectò literæ ſine lege. Ex characteribus ſive elementis literarum lex ſcripta conſtabat, quæ corda in virtutem dirigebat : & cùm literæ conſtituantur ex virtute, & neutiquàm ex multarum literarum eruditione ; literæ quantociùs avolant, ut fuga exleges ſapientiores erudiant:igitur idem, legem frangere & proijcere, ac literas evaneſcere. Literæ ſanè ſunt illuſtrantes intellectum, ſed ſine intelligentia literarum.

Quæ ſcientia inutilis? — Senec. — Exod.32. 19. — *Pravum, exemplum corruptelæ à Superiore.* — *Nulla ſapientia ſine legum cuſtodia.*

4 *Impie agent impij : nec intelligent omnes impij, porro docti intelligent* : dicitur Danieli. Quia impiè agent, non intelligent impij : equidem ita in ſcelere vivent, quaſi numen & legem non cognoſcerent. Ineſt legis & Numinis intelligentia, corde prolapſo in flagitia : unde cùm non conveniat ſcelus & intellectionis uſus, quippe cor pravum diligit, quod odibile cognoſcit, quandiù mens deviaverit à cognita, fractà lege, in ipſa intelligentia vivet ſine intellectione. Præut legem comitatur obſervancia, datur intelligenti ſapientia. Doctus eſt, non qui legem erga amorem oſtendit, ſed qui iuxta legem diligit. Hinc Menander in *Simulprand.* & Plaut. in Bacchid. *Act.* 1, *ſcen.* 3. verſ. 41.

Daniel. 12. 10.

Non eſt ſapientia poſſeſsio pretioſior:
Odi ſapientem, non ſibi ſapientem.
Frugi convenit eſſe hominem, pectus cui ſapit.

Menand. — Plaut.

Stat ſapientia in practicà cognitionis, nequaquàm in eruditione mentis : minimèque dicuntur eruditi, ſapientes, ſed obſervantes ; quippe propriè intelligentia, legis præſcriptæ obſervantia : ſiquidem cum ſcientia pravi vocantur ſtulti, & ſine eruditione ſancti ſapientes & docti. Cauſa huius diverſitatis in ſcientia à Gabriele præmiſſa. *Multiplex erit ſcientia.* Scientia cordis & ſcientia mentis. Cordis, qua ſapiens ſibi ſapit : mentis, qua deſipit. Cordis, qua recipitur frugi ; mentis, qua ſtudet ſceleri ; quin hæc ſapientia ſit poſſeſsio pretioſior, quippequàm non mentis, ſed cordis error : nullaque datur ſcientia in ſumma peritia mentis, cum tot erroribus cordis. Bibunt enim improbi pro aqua ſapientiæ, de maxilla aſini ; quoniam quò magis bibunt, plus & plus in deterius ſtulteſcunt. *In Chio* (inquit Vitruvius, *lib.*8. *cap.*3.) *fons, é quo qui biberint inſipientes fieri* : iucundam eſſe potionem, ſed ex potu ſaxei ſenſus. Unde apud Ludovic. Nonnium in *Græc. Goltz*, figur. 15. Inſul. legitur:

Quæ ſcientia ſcita? — Verſ. 4. — *Fons inſipientiæ.* — Vitruv.

Sunt gelidi fontis latices, dulceſque bibenti:
Saxeus attamen hinc, illicò ſenſus erit.

Nonn.

Litera ſine ſpiritus vivificatione occidit, non erudit ; imò reddit inſipientem, addens ex ſiti ſenſus privationem: equidem ex literis ſenſum habere ſaxeum eſt, nullum habere ſenſum.

5 Peſtis harum literarum deſcripta olim

olim in figura Minervæ comitum: nimirum Timoris & Terroris aſſeſſorum eius, *qui nudatis gladijs minitari omnibus videntur*: ut refert Chartar. de *Imag. Deor.* fol. 251. illà in ſcuto habente draconem, & haſtæ quatiente cuſpidem contra nudam Veritatem. Comprehendit brevi Statius 7. *Thebaid.* à v. 108.

Timor & Terror comites Minervæ.

——— ——— Pavorem
Inſinuare metus, animumque avertere veris.
Aptior, innumeræ monſtro voceſque, manuſque,
Et facies quæcumque libet. Tunc acre novabat
Ingenium. Nil falſum trepidis.
Hæc pavor attonitis, varioſque per agmina vultus
Induitur.

Stat.

Cuius ergo erit imago hæc & ſuperſcriptio? Iuriſconſultorum, ait Hugo in *Pſalm.* 70. v. 15. *Non cognovi literaturam. Heu! Indocti cœlum rapient, & nos doctrinis noſtris ad inferna demergimur. Maximè hoc intelligitur de doctrina Advocatorum, quæ multos retrahit, ne ſalventur : ipſa propriè dicitur literatura: literatura enim eſt congeries literarum: ideſt, Decretales &c. Hæc literatura non placet Domino ; quia eſt negotiatoria: unde alia editio habet : Non cognovi negotiationes.* Aptè : cunctas detorquent leges in utilitatem, quippe ſtudium duntaxàt in lucri negotiationem.

Hug. — *Advocati ex leges.*

Quæ tam feſta dies, ut ceſſet prodere furem,
Perfidiam, fraudes, atque omni ex crimine lucrum.

Iuvenal.

Minimè in lucra quærunt iura, ſed embolia. Apud Marcum legitur : *Bella & opiniones bellorum.* Inter bella etiam prænotantur opiniones, queis iuriſconſulti, licèt oppoſitæ, proclamant favere leges: equidem cùm ex litigio propendeant commodo, diſponentes quòd cadat veritas, ut florens ſurgat utilitas. Opiniones inter bella proponuntur, dum illi cauſas defendunt: quandoquidem illorum opiniones ex pugna litigantium haudquaquam tendunt in legum iura, ſed in legum bella. Apud Lucam : *Cùm audieritis prælia & ſeditiones.* Conveniunt *Bella* & *Prælia* : at *Opiniones* & *Seditiones* ſunt etiam conſona: igitur opiniones illorum pro diſceptatione iurium, nil aliud niſi ſeditio animorum litigantium. Hinc patet Minerva illuſtri deteſtanda literaturà ex legum turba ſeu copià : igitur quærentes in literis iuſtitiæ impenetrabile ſcutum, pro ſcuto inveniunt caput plenum ſerpentum. Non enim eſt armata in veritatis protectionem, ſed in certamen, ſeditioſis opinionibus, ne evaneſcat è certamine quæſtus : quippequàm ne appareat veritas, evibrat è ſummo lanceas.

Marc. 13.7. — *Illorum opiniones iacula in leges.* — Luc. 21. 9. — *Minerva ſtulta.*

6 Audiendus Bernardus, 2. de *Conſiderat.* cap. 10. n. 13. *Fraus & circumventio & violentia prævaluere ſuper terram. Calumniatores multi, defenſor rarus. Agitentur cauſæ, ſed ſicut oportet; nam is modus, qui frequentatur, execrabilis planè, & qui non dico Eccleſiam, ſed nec forum deceret. Miror namque quemadmodum religioſæ aures audire ſuſtinent huiuſmodi diſputationes advocatorum, & pugnas verborum, quæ magis ad ſubverſionem, quàm ad inventionem proficiunt veritatis. Hi ſunt qui docuerunt linguas loqui mendacium, diſſerti adverſus iuſtitiam, eruditi pro falſitate, ſapientes ut faciant malum, eloquentes ut impugnent verum. Hi ſunt qui inſtruunt, á quibus fuerant inſtruendi: aſtruunt non comperta, ſed ſua : ſtruunt de proprio calumnias innocentiæ, deſtruunt ſimplicitatem veritatis, & obſtruunt iudicij vias.* Hieronym. Adverſ. Iovinian. *Legum* illorum leges vocat *ænigmata* : alludens ad illud Iuvenal, *Satyr.* 8. v. 49.

Bernard. — *Deſcriptia pravorum advocatorum.* — Hieron.

——— Veniet de plebe togata
Qui iuris nodo & legum ænigmata ſolvat.

Iuvenal.

Sed unde ſi leges, ænigmata? Ex illorum ſtultiſsima literarum ſcientia : quippe cùm animum pro quæſtu, lingua venali avertant à veris, & huius ſcientiæ monſtro ſint in fallaciam diverſæ manus & voces ; mutant facies præut libet, atque legum colores præut oportet : equidem exploſa à iudicio veritate, videtur idem

Facto pius & ſceleratus eodem.

Ovid.

Iuriſperitorum reſponſa ſunt quaſi Apollinis, neſcientium regulas iuris (de quo egimus fusè, *Tautolog.* 7. *á n.*29.) ut cedant cauſæ in commoda ſeditionis: equidem bardi & capitones ſtupidi obſervant verba amphibologica in quolibet horum idolorum decreto, quaſi quæ ineptiæ & fallaciæ proferrentur ab oraculo. Sidon. Apollin. *lib.* 4. *Epiſt.* 1. & *lib.* 8. *Epiſt.* ult. taxat & iurè : *Si quid* (inquit) *Commentator lucidum, iuriſconſulti obſcurum multifariàm condiderunt. Unde iuriſperitus, veternoſus legalium quæſtionum ænigmatiſta.* Perpropriè : non enim in

Cur illorum ſententiæ ſimiles ænigmati? — Sidon. Apoll.

in ſententia fulminatur ſententia, ſed ambagibus ænigma ; cuius quandiù extricantur ambages , corda averſa fovebunt in compendium alias ſuper alias ſeditiones.

Statum laceſſunt omnipollentis Dei
Calumnioſis litibus.
Fidem minutis diſſecant ambagibus,
Ut quiſque linguâ nequior.
[*Strophæ.* Prudent.]
Solvunt , ligantque quæſtionum vincula
Per ſyllogiſmos plectiles.
Væ capitoſis ſycophantarum ſtrophis;
Væ verſipelli aſtutia.
Nodos tenaces recta rumpit regula
Infeſta diſertantibus.

Inquit Prudentius in *Apotheoſ.* à v. 29. Verùm haud regula in tabularum huiuſmodi nodos , ſi prurit quæſtus : ſiquidem quem accipiunt pridem palmis , eiſdem actis in cauſa , affigunt diro ſtipiti crucis. [Matth. 21. 8. 27. 22.] Habent in cautam promotam, *menſuram arundineam auream.* [Apoc. 21. 15.] Auream, prætextu iuris ; arundineam , reſpectu meditatæ utilitatis , aptantes leges iudicio , pro affectu & commodo : equidem duntaxat præut arrident litigantium opes , adinſtar arundinis , iura flectuntur & leges. [*Lex illorum legum.*]

7 Ubi multæ leges , multæ quæſtiones. [Tacit.] Unde Tacitus 7. *Annal.* cap. 25. infit : *Utque antehàc flagitijs , ita tunc legibus laborabatur.* Nec mirum : legum enim larvâ protegebantur flagitia : equidem cùm ex regula plumbea adinſtar leſbiorum, fiat legum exlegibus atque cauſarum iudicium; iuxta affectionum flexuras, eiuſdem cauſæ cenſetur vel æquitas vel iniquitas. Alius legis intuitus, & alius quæſtus ; qui deauratur lege , & commodi iure , gloſſemate advocatorum , divitijs inhiantium : igitur in eadem cauſa , eiſdem actis , eiuſdem articuli , eiuſdemque perſonæ , lége & lege ; virtus declaratur crimen , crimenque cognitum cedit in inſigniorem virtutem. Hinc ſententiæ , Palladi armatæ , nudis gladijs aſsiſtunt *Timor* & *Terror.* [*Cur terror & timor ex expeditione cauſæ?*] Sed quo intuitu ? An quia accincti gladio ? Maius malum , dum expectatur ex ſententia iudicium : igitur timetur iurè , glomeratâ ambage in aliam ex lite litem ; ex iudicio tenorem non percipere ſententiæ. Apparente in pariete Regis Baltaſaris cœnaculi manu ſcribentis hominis , cùm ille aſpiceret articulos manus ſcribentis; *Tunc facies Regis commutata eſt , & cogitationes eius conturbabant eum.* [Daniel. 5. 6.] Si nihil ſcripturæ intelligit , quid illum varia cogitantem torquet? Quòd in ſententiæ claritate egeat interprete : qui quidem de iudicio , etſi legat , nec verbum dicet ; ni Deus de cœlo vel legenti revelaverit. Verùm quid quòd legat , modò lecta non percipiat? Terror meritò concuſsit mentem , ubi neceſſe divinare lectorem. Nudis gladijs urbem circuibant Medi , & nec timor nec terror convivanti Principi. Unde ergo internus dolor Regis immutat faciem , & icit intimè cogitationem ? Cauſa eius iudicanda , & eius audaciâ conſummata flagitia , ſententiam fulminante indeclinabili iudice, atque parieti quaſi libello figente. Vidit Princeps & expavit. Scriptura terruit , & actutùm conturbatus extimuit. Quidum? Qui exercitu non percellitur, brevi literâ immutatur ; quippe pluſquàm ſententiâ iniquæ cauſæ contraria, percutit mentem non intellecta ſententia. [*Sententiâ non intellectâ cruciatur litigantis anima.*] Clarent hic advocatorum iudicia , ut quantoperè abijciatur vel de re pretioſa contentio , licèt cum damno : igitur per ſyllogiſmos plectiles, captioſis ſicophantarum ſtrophis, ita profertur cauſæ illatæ ſententia diremptionis, ut infinitæ oriantur ex litis iudicio lites. *Ei qui vult tecum iudicio contendere* (dicit Aſſertor N.) *& tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.* [Matth. 5. 40] Diſpendium erit compendium : parces laboribus , & curis inanibus: imò amiſsione lucraberis: equidem quæ non tetulerit petax , tenebunt iudices. Ut habeas tunicam per iudicium, tunicam amittes & pallium: pallium ergo dimitte rapienti tunicam , priuſquàm expectes in contentione ſententiam : igitur antequàm iuſtè vel iniuſtè proferatur; ſubſtantia quantunvis dives , inter advocatos atque procuratores dividetur : [*Cur non contendendum iudicio , vel cum iuſtitia?*] protrahetur ſanequàm in ſæcula craſtina videnda cauſa , quandiù micuerint illorum perverſa commoda. Hæc illorum libri, leges , iura , decretum , conſilium in cathedra peſtilentiæ , atque ſapientia ſtultitiæ ; quippe non eſt qui recogitet corde.

8 *Cùm inter Alexandrum Regem* (dicitur in *Menſ. Philoſoph.* tract. 2. cap. 16.) *& milites aliquos eſſet diſceptatio; & cauſa ſua fuiſſet damnata in Caſtrenſi iudicio ; illud iudicium acceptum habuit, iudicibus gratias agens , quorum fidem in eo probaverat , quód iuſtitiam omnipotentatui præferebant.* [Theobald.] At hæc cui Principum placent? [*Rex iuris ſit, vel in ſe.*] Cui ſtultitiæ eruditorum in ſtrophis diſplicent : etenim dicenda , ſi iuſtitia cauſam ornat , ſive placeat , ſeu diſpliceat. Eliguntur a Deo pro victoria

contra

contra Madian , duce Gedeone , viri trecenti ; abiectis , qui flexu genu biberunt inter tot ſelectas copias; & aſſumptis, qui *linguâ* lamberunt *aquas.* [Iudic. 7. 5.] Quo enim ſtudio huiuſmodi in certamen militum deſtinatio. Plura diximus pro ſenſu literali , *Tom.* 4. *T.* 11. Gregor. Magn. lib. 30. in *Iob* , cap. 17. exprimit allegoricum, ſignans per hoſce milites in ſcientijs Doctores. *Præceptum eſt* (infit) *ut ad fluvium veniens ; omnes qui flexis genibus aquas haurire conſpiceret , á bellorum conflictu removeret. Actumque eſt , ut trecenti viri tantummodó , qui ſtantes manibus aquas hauſerant , remanerent.* [Gregor. Magn.] *Madian interpretatur , De iudicio.* In interpretat. *Nomin. Bibl.* vertitur *Iudicans vel litigans.* Quod difficile videbatur captu , niteſcit perſpicuo ſenſu , ut erudiantur qui iudicant terram , ſequentes in litigio iudicij formam. [*Iudices vere , qui favent inflexibiles veritati.*] Uſuvenit cauſæ & cauſarum examen inter abiectum & potentem , inter ſubditum & Principem. Huic favet potentia , illi iura , ad quorum iudicium nulla debet eſſe acceptio perſonarum , ſed legum : eliguntur que in iudicium , qui de ſapientiæ potu bibunt recti , ſed non curvi ; quippe verè doctores , & iure dicundo integerrimi iudices , qui in potentiam non accedunt genu flexo , dum contraria dicit ex legibus ratio. Bibunt enim & ſtant , ut illis ſtantibus ſtet lex : igitur ſine inclinatione affectuum , ſine affectu etiam inclinationum, legum iuriſque bibentes fontem, animi demonſtrant illibatam ad iudicium rectitudinem. Certandum erat de iudicio, in quo Dei hoſtium declaranda damnatio : & dum eliguntur qui ſtantes deguſtant aquas , curvantium in potu reprobatur iniquitas ; [*Non recti, qui flectuntur.*] igitur haud apti in officium iudicis , qui cenſent iuxta pondus inclinationis. Longè rectitudo animi , quùm illi curvi. Perperàm iudicium, leges iuxta inclinationem ſtudioſè legentium. De eodem igitur iuris fonte alij bibunt recti , & alij curvi , quia alij trahuntur dependentiâ auctoritatis deorsùm , & alij iuſtitiæ pennis ſemper elevantur ſursùm. Curvare genua in ſententia iuxta leges fulminanda, non eſt ſignum rectitudinis , ſed proiectæ adorationis: removeturque ab illis iudicij munus, qui leges hauriunt in ſententiam flexis genibus ; quoniam omninò inepti , qui adorant in ſententiam litigantes , cum debeant iurè venerari leges. Hac igitur de cauſa dixit Seneca Rhetor in *Præfat.* lib. 2. *Controv.* Melæ : *Ambitioſæ curæ ſunt: foroque ſe & honoribus parant , in quibus ipſa quæ ſperantur , timenda ſunt.* [Marc. Sen.] Spes & timor ? Claret in iudicio terror: equidem quicquid ſperatur iudicio rationis, timetur ſanè curvitate iudicis, torſione legum & pondere inclinationum.

9 Cauſam aſtruit Sirachus , ut removeat huius ſtultitiæ cauſam. *Penes Regem noli velle videri ſapiens* : ſapientiſsimè monet. [Eccli. 7. 5.] Gnome profectò inſignis etiam uſurpata ab Ethnicis. Æſchil. in *Prometh.* v. 384. ſuccinit:

Utiliſsimum eſt, rectè ſapientem
Non videri ſapere. [Æſchyl.]

Idem regerit Plutarch. in *Ariſtid.* An quia arbitrantur Principes uti demptum gloriæ ſuæ, quicquid ceſſerit alienæ? Utique , ſed hoc alibi. Non dicit , quod coram Rege non ſit ſapiens , ſed quòd nolit velle videri : equidem ſapiens non eſt, qui ſapiens videri vult ; quoniam dum vult de theſauro capitis promere , literas, debacchatur in ineptias. Verùm quomodò ? Dicit Rhetor , d. *præfat.* in lib. 3. *Dum cupit in omni controverſia dicere , nec quicquid debet dicere , ſed quicquid poteſt. Argumenta argumentis colligebat : & quaſi nihil eſſet ſatis firmum; omnes probationes probationibus alijs confirmabat. Omnis quæſtio ſuam probationem habebat , ſuam excuſationem, ſuos exceſſus , ſuas indignationes.* [Marc. Sen.] Unde dum his & alijs volebat rutilare ſapientiam , propalàm cuncti ridebant literatam ſtultitiam. Modò in Textum. *Penes Regem noli velle videri ſapiens* , quippe ſtulteſces. Cur non arcet huiuſmodi pruritum coram alijs , ſed ſolummodo in præſentia Regis ? Quia magis gliſcit erudita ſtultitia Regis præſentiâ. Ex tractu ambiguo fit ſæpe in exitum conſultatio, commendatis notitiâ legum & perſcrutatione iurium. Alij bibunt recti , & alij curvi. Alij nolunt videri ſapientes ſed eſſe , exacto iure : alij duntaxàt volunt videri , inclinati in cauſam regiam , quin iure perpendant cauſam : [*Stultitia eruditione ornata eſt ampliſsima ſtultitia.*] iura tractantur: & dum volunt videri ſapientes & periti, non videntur ; quia ſtultitia eruditione ornata , eſt ampliſsima ſtultitia : quandoquidem conſilium non probatur ratione , neque lege ; ſed probationibus inſipidæ probationes & argumenta argumentis. Dicunt non quod dici debet, ſed quod poteſt. Hinc inde verba , quaſi arundo vento agitata , rutilante etiam apud inſipientes ſtultitiâ : equidem dum

pro-

probat, probationem excuſat, excedit, exceſſu furit, varietate legum in Principis blandimen; cuncti arbitrantur delirum, illiteratum amentem. Noli videri ſapiens coram Rege, lubricitate periculi; quippequàm ut captes gratiam, demonſtrabis ſtultitiam. Apparebis inſanus, dum vis videri eruditus: equidem cùm conſilium non detur iuxta legem & rationem; ſed iuxta quæſtus & affectus curvitatem; contra iuſtitiam ſententia, cognoſcitur ſtultitia.

Horat.

Virtus eſt, vitium fugere: & ſapientia
prima
Stultitià caruiſſe.

Si vitio quilibet inſipiens, ſine virtute non ſapiens; perpera mentis illuminatio cum vitio: igitur ſplendor literarum rutilat magis ex candore morum.

10 In ſpecimen literarum illuſtrium ac commendationem, pinxit aliqua elementa Mazzolenus ſuper chartam candicantem & epigraphen: *Magis in albo.* Adi Picinell. *Mund. ſymbol.* lib. 21. n. 38. Rutilant, ſed magis in albo mundiſsimo corde, nitidà puritate conſcientiæ: ſiquidem plus floret literarum ſtudium, pretioſo candore morum. *Bonitatem & diſciplinam & ſcientiam doce me.* Maluend. *Præſtantiam rationis & ſcientiæ doce me.* Appoſitè cuncta, ut clareat, quæ vera ſcientia, in utriuſque ſtudij diſciplina; bonitaſque ſcientiæ coniungitur, ut aliquid ſcientiæ ſciatur; quoniam in præclaris literis nec ulla ſpecies ſcientiæ, ſine animæ bonitate. In literis & ex literis manat ſcientia, ſed ex bonitate rationis præſtantia. Meritò: elementa literarum fulgent ampliſsimè in albo: etenim ſi charta eſt pectus vel animus, & hic nigerrimus; nulla literarum ſigna, nec in ratione rationis præſtantia, propter defectum bonitatis, ſuffectæ loco candoris: igitur cùm candore rutilent, præſtent, literæ floreant, & fulgeant; modo decolores, quippe diſcolores mores, in plano literarum nec videntur characteres. Accenditur literarum lucerna, ut qui vident videant opera. Si opera non lucis, duntaxàt habetur ſcientia vocis, ſapientià vacua; quia ſine luce lucerna: & lucerna ſine luce, haudquaquàm lucet, ſed fœtet. *Ut videant*: dicit Chriſtus, ne ſal ſapientiæ deſipiat infatuatus: equidem ſi per opera nigra infatuatur ſapientia, & ſale morum elementa literarum clareſcunt lucida; dum in nigredine characteres eruditionis quæruntur, nigri in nigro non videntur: abeſt, quo videantur, morum neceſſarius candor, & literarum nec percipitur color: abeſt utique à luce per tenebras criminis ingenitus fulgor; & non eſt vel in ſplendore ſplendor: igitur videntes tenebras, nihil omninò intuentur; quippe viſione cæcutiunt. Lux literarum nequaquàm à literis, ſed à moribus. His ornatur in eruditionem intellectus. Unde expoſità ſapientia, opera videnda conſona; ut videatur, quæ videtur. Neceſſe ſanè, quòd moribus literæ ſplendeant, ut qui in lumen literarum ingrediuntur, lumen videant.

Picinell.
Splendòr literarum ex candore morum.
Pſalm. 118. 66.
Maluend.
Matth. 5. 16
Similes cur lucernæ?

Sap. 6. 24.

11 *Ponam in lucem ſcientiam illius*: dixit Salomon de Sapientia. Sapientiæ ſcientiam: opportunè: igitur ſapientia ſine luce, non eſt ſcire. Verùm quænam lux ſcientiæ, ſi ſcientia confertur luci? Candor utique morum, in quem totum incumbit cogitationis ſtudium. Dum non quæruntur literæ propter literas, ſed ut igneſcat cordis inflamati charitas, qua dealbatur animus, & purificatur pectus: & cum candore animi in lucem dicitur, ſcientia prodita, quaſi noviter poſt nativitatem nata; quippequàm ſine pectoris candore, eſt ſcientia ſine luce. In viſionem lux omninò neceſſaria: & in lucem cum candore prodit ſcientia; quoniam ſine literarum ſplendore, nec in ipſa ſapientia videntur literæ. In malevolam animam non introibit ſapientia: hinc ut videatur, addit Chriſtus, non ſolùm *Ut videant*, ſed *Ut videant opera*: etenim per opera, videtur claré an ſit, vel non ſit ſcientia; quoniam nulla ſcientia literarum ſine luce, neque lux in ſcientia ſine candore: quandoquidem procul iſto, dum ſplendidè oſtentatur, nec à vidente videtur. Accidit his ſtultis literatis in die mortis, quod Georgio Trapezuntio ſymptomate ſenectutis, vel rigore infirmitatis. *Omni doctrinarum genere ſculptus fuit* (inſit Ludovic. Nonnius in *Aſiam Goltz.* Tabul. 1.) *cui hoc mirum in extrema ſenectute accidit, ut omnium literarum oblivione laboraverit.* Literæ & literæ quid? In luce ſcientiæ erit lux? Erit lucis fulgor, modò pectoris candor: Igitur vel dum mira ſplenduit eruditio; cum candoris lamentabili divortio, apparet & nocuè in morte, nihil ex ſcientia ſciviſſe. Dormierunt ſomnum ſuum, qui literarum oſtentabant opes; & nihil invenerunt viri divitiarum in manibus ſuis. Extincta eſt in nocte lucerna, quia nulla illos ſecuta ſunt opera: & ubi opera nulla in ſcientiam

Quænam ſcientia ſapientiæ?
Nonnius.
Oblivio literarum in Georg. Trapez.

tiam animæ, in ſapiente non ſunt literæ.

Cicer.

Mandare cogitationes ſuas literis, & eas nec diſponere in ſalutem, nec illuſtrare (ſculpſit Cicero in veſtibulo Tuſculani ſui) *hominis eſt intemperanter abutentis & otio & literis.* Unde Franc. Petrarch. quò ſupr. ſuccinit:

Petrarch.

Scriptorum tot ſunt monumenta, quot
aurea cœlo
Sidera: at in paucis ſtat tibi vera ſalus.

Hæc profectò nobilis eruditio, in mundo ſcilicèt ſtudere cœlo.

Coloſſ. 1. 9.

12 *In omni ſapientia* (ait Paulus) *& intellectu ſpiritali.* Utrumque nectit, & ſtudere docet: equidem qui ſtudijs tendit in ſpiritum, profectò habet intellectum. *Sapientia, intellectu ſpiritali.* Appoſitè. Sine ſpiritu, ex litera ſumma eruditio, ſapientia ſine intellectu. Reges dicuntur Magi, ideſt, ſapientes. *Ecce Magi ab Oriente venerunt.* Chriſtum inquirunt. Hoc verum ſtudium literarum, quærere Chriſtum. In vincula traditur Ioſeph innocens, cui candor morum cogitationis ſupellex. In vincula, *ut ſciret, quoniam omnium potentior eſt ſapientia.* Sapientia, vel innocentia? Haudquaquàm ſententia dubia. Hoc eſt ſcire: neſcire peccare. Qui concupiſcit ſapientiam, ſervet iuſtitiam: equidem Ioſeph cùm à peccato receſsit; manifeſtum, quòd ſciret. *Inſtructi in charitate, & in omnes divitias plenitudinis intellectus.* Charitas ſanè amplectitur literas & plenas, & intellectus divitias: etenim pleniſsimæ intellectus divitiæ; Deum diligere, atque virtutem amare, ut ex amore virtutum fulgeat virtus literarum. Perſtringo meditatò teſtimonia, ne moleſtet Didaſcalia.

Matth. 2. 1.
Sap. 10. 12.
Quorsùm ſtudium literarum?
Coloſſ. 2. 2.
Tob. 13. 13.

13 *Luce ſplendida fulgebis*: dicitur de Ieruſalem, ut videbimus *Tautol. ſeq.* à n. 17. & 43. Si lux, neceſſarius ſplendor: quorsùm lucis & ſplendoris fulgor? Ne ergo lux & ſplendor ſine fulgore? Dicet inſomnium Antigoni. *Secundum quietem viſus ſibi* (inquit Nonnius d. *Tabul.* 4. & Plutarch. in *Demetr.*) *ſpatioſum campum auri ramentis conſerere: inde auream primum ſuccreſcere ſegetem: paulò pòſt ſe cùm revertiſſet; eò nihil præter ſtipulas offendere, & cùm graviſsimè doleret, cuiuſdam vocem audire, qui Mithridatem, aureà demeſsà ſegete in Pontum abijſſe diceret.* Lux igitur doctrinæ ſeminatur in auribus à ſapiente, ut erudiantur qui recti corde. Habet huiuſmodi lux fulgorem & caliginem. Caliginem, dum aurum ſapientiæ ſeminatur, & à ſeminante non metitur; ut dicitur *Mich.* 6. 15. vel dum ſpinæ ſunt meſsi, ex ſeminatione tritici: *Ierem.* 12. 13. Fulgorem, dum aurum ſibi colligit, qui doctrinam ſeminavit. Hic igitur in doctrina docet, & doctrina fulget: *Rom.* 12. 7. Virtus dat fulgorem ſapientiæ luci, quæ elanguet ſine virtutis fulgore; quoniam qui docuit, & ſibi non ſtuduit, miſit tenebras & obſcuravit: luxque literarum deſignatur ſplendida, ut conſtet unde illarum fulgoris forma; quandoquidem ni literæ comitem habeant virtutem, nullum vibrabunt in ſplendore ſplendorem. Hi fulgorem ſeminant, ut alij colligant, in quo ſapientia ſtultiſsima ſub ſcientiæ larva; quippe non eſt aurum ſeminare, ſed diſpergere: ſtultumque uſquàm, in ſapientia laborare, ut alij atque alij diteſcant, ſervatis ſibi ex ditiſsima meſſe, ſtipula, palea & furfure. Volet ergo in cœlum volucris ſapientia, ut ſursùm ſint quæ in pectore humana corda. Canit Boëtius *lib.* 4. *Metr.* 1. à v. 1.

Plutarch.
Fulgor ſcitiæ à virtute.

Sunt etenim pennæ volucres mihi
Quæ excelſa conſcendant Poli:
Quas ſibi cum velox mens induit,
Terras peroſa deſpicit.
Hæc dices, memini, patria eſt mihi:
Hinc ortus, hìc ſiſtam gradum.

Boet.

DIDASCALIA III.

Sapientia eſt conſuetudo moriendi.

1 VIdetur argumentum difficile, quùm ſtatutum hominibus, ſemel mori. Mori enim unum ex officijs vitæ eſt, quod ſemel fit: unde moriendi conſuetudo convenit, quia fit ſemel; quandoquidem ſerum & ineptè ſanum conſilium, ubi irrevocabile diſpendium.

Quod ſi redux iuvenilis ætas eſſet, &
ſenium duplex;
Peccata vitæ corrigeremus iſtius,
Vitæ inſtituto providi melius novæ.

Euripid.

Talia dixerunt in inferno hi qui peccaverunt. Cor illorum ſanè vanum, quia futile votum.

Deſine fata Deùm fleti ſperare precando. Rata & fixa ſunt, atque magna & æterna neceſſitate ducuntur. Sæpe debemus mori, nec volumus: morimur, nec volumus. Ita Senec. *Epiſt.* 77. Dum morimur,

Senec.